

BÜYÜME TEORİLERİNDE GELİR DAĞILIMININ YERİ VE ÖNEMİ

Prof. Dr. Vural SAVAS

I. GİRİŞ

Çeşitli modern büyüme teorileri arasındaki önemli farklardan biri «gelir dağılımı»na, modelde verilen yer ve önemle ilgilidir. «Cambridge Okulu», «Neo Keynezyen» veya «Post-Keynezyen» diye adlandırılan büyüme teorilerinde; ilk temellerini RICARDO'nun attığı bir gelenek gereğince; gelir dağılımı, «*bütün ekonomik faaliyeti tâyin eden en önemli unsur*» olarak kabul edilir. Bu tür teorilerde «*kârın tamamının yatırıma, ücretin tamamının ise tüketime gideceği*» faraziyesi esastır. Bu nedenle, gelirin kâr ve ücret arasındaki dağılımını tâyin etmek; ekonominin büyüme hızını tâyin eden faktörleri tesbit etmek anlamına gelir.

Öte yandan «Neo- klasik Okul» veya «Marjinalist Okul» diye adlandırılan büyüme teorilerinde ise, gelir dağılımı; genel fiat teşekkülü mekanizmasının sadece bir yönünden ibarettir. Bu tür teorilerde toplam tasarruf, dolayısıyla kapital birikimi; gelir dağılımından bağımsızdır.

Son yıllarda gelişen büyüme literatüründe; gelir dağılımının ekonomik büyümedeki yeri ve önemi hakkında bu iki kutup arasındaki tartışmalar geniş bir yer tutar. Her iki okulun, gelir dağılımına verdiği önem; kendi modellerinin diğer faraziyeleri ile de ilgili olduğu için; tartışmanın sadece gelir dağılımı ile ilgili olan kısmını ayıklayıp tesbit etmek oldukça güç bir iştir.

Aşağıda sunduğumuz çalışmanın amacı, bu güçlüğüne rağmen; büyüme teorilerinde gelir dağılımına verilen yeri ve önemi

tesbit etmek; farklı görüşlerin nedenlerini ve sebep oldukları farklı sonuçları açıklamaktır. Önce, gelir dağılımı teorilerinin Klasik ve Marksist teoride ele alınış tarzları belirtilecek, sonra da Neoklasik ve Keynezyen teorilerde gelir dağılımı incelenecektir. Araştırma; Post-Keynezyen gelir teorilerinden biri olan «ücretliler tasarruf etmezler» faraziyesini kaldıran *Pasinetti* teorisinin incelenmesi ile bitecektir.

Sonuç bölümünde ise bu gün hâlâ canlılığını muhafaza eden tartışma noktaları topluca sunulacaktır.

II. KLASİK GELİR DAĞILIMI TEORİLERİ

Bu bölümde Klasik Gelir Dağılımı teorileri incelenecektir. Vardıkları sonuçlar yönünden, Klasik Gelir Dağılımı teorilerini (a) *Ricardo Teorisi* ve (b) *Marksist teori* olmak üzere ikiye ayırmak uygun olacaktır.

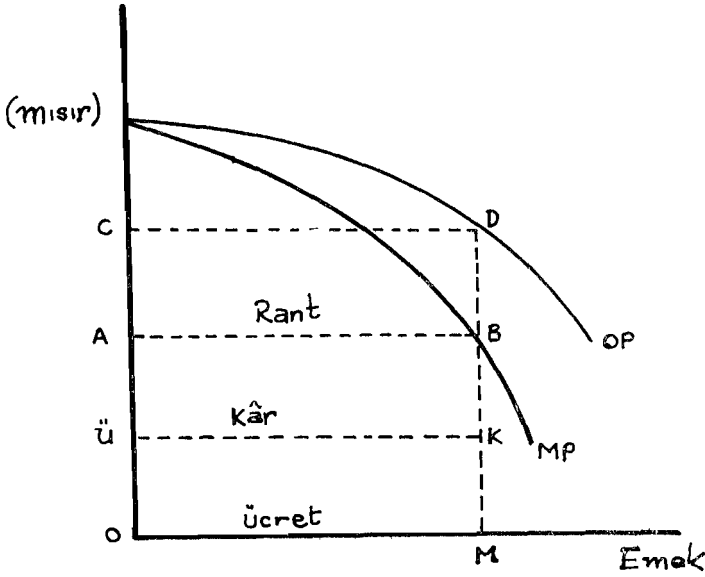
II.1. RİCARDO TEORİSİ

Ricardo teorisinde gelir dağılımı; ekonominin bütün işleyişini tâyin eden önemli bir unsur olarak ele alınır¹. Bütün ekonominin «tarım sektörü» ve «sanayi sektörü» diye ikiye ayrıldığı bu teoride; tarım sektörünün işleyişi, aynı zamanda sanayi sektöründeki gelir dağılımını da tâyin eder. Tarım sektörünün işleyişine ise «azalan verimler kanunu» hâkimdir. (Şekil 1) Ricardo'nun gelir dağılımı teorisinin kolay bir tarzda ortaya konmasına fırsat verecektir.

Şekilde dik eksen, tarımsal üretimi (mısır cinsinden); yatay eksen de tarımda istihdam edilen işçi miktarını gösterir. OP ve MP eğrileri ise, emeğin ortalama ve marjinal produktivite eğrileridir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, azalan verimler kanunu, yâni Ricardo teorisine göre kapital/emek oranının sâbit, buna mukabil emek/toprak oranının değişir olması halinde emek başına düşen verimin azalması; OP ve MP eğrilerinin birbirinden uzaklaşır tarzda eğriler olmasına sebep olur. Dolayısıyla belli bir emek istihdamına ulaşıldığında tarımsal üretimin ne kadar olacağı hesaplanabilir. Meselâ OM istihdam seviyesinde toplam üretim OCDM alanı kadardır. Rant geliri, ekstansite ve entansite marjları nedeniyle OP ve MP arasındaki farka eşittir. Dolayısıyla toplam tarımsal üre-

timin BCDA kadarı «Rant Geliri» olacaktır. Üretimin geriye kalan kısmını ise tamamen «ücret geliri» olmayıp, «Ücret Geliri» ve «kâr geliri» toplamına eşittir.

Ücret geliri, Ricardo teorisinde; emeğin marjinal prodüktivitesi tarafından tâyin edilmez. Aksine, «Malthus nüfus teorisi» uyarınca, emek arzını belli bir seviyede tutan ve «en az geçim ücreti» ne eşit ve bu seviyede sâbit «olan emek arzı fiatı»; ücret gelirini tâyin eder. (Şekil 1) de emek arz fiatı OÜ kabul edilmiştir. Dolay-

sıyla ücret geliri OÜKM alanına eşit olacaktır. Ricardo teorisinde bir «artık» olarak hesaplanan «Kâr Geliri» ise ÜABK alanına eşittir.

- (1) Ricardo, Malthus'a gönderdiği bir mektupta, meşhur kitabı «Political Economy» için şöyle yazmıştır: «Bu kitap, sandığımız gibi servetin mahiyeti ve sebepleri ile ilgili değildir. Kanımca; üretimin onu yaratanlar arasında dağıtılması ile ilgili kanunları inceler... Hergün biraz daha inanıyorum ki bu iki konudan birincisi beyhude ve yanıltıcı bir çalışmadır. Gerçek ilmin özüne ise ikinci konu daha uygundur.» (Bk : SRAFFA (Ed.) «Works», Vol: VIII, sayfa: 278-279, KALDOR'un aşağıda zikredilen eserinden naklen).

Ricardo teorisinde, bu özellikleri nedeniyle; istihdam seviyesi, emek arz eğrisi ile emeğin MP eğrisinin kesişmesi ile tâyin edilmeyip tarımsal üretim cinsinden ifade edilen «emek talebi» ile tâyin edilir. Tarımsal üretim cinsinden ifade edilen emek talebine «ücret fonu» adı verilir. (Şekil 1) de görülen OÜKM alanı, «tarım sektörünün ücret fonunu» göstermektedir. Zaman içinde ücretler, en az geçim seviyesinde sâbit olduğundan ücret fonunun artması; ÜK doğrusunun yukarıya doğru kayması şeklinde değil, fakat KM doğrusunun sağa kayması şeklinde kendini gösterir. Burada sırası gelmişken değinilmesi gereken çok önemli bir nokta vardır : Ekonomide kapital birikiminin artması, istihdam edilen emek miktarını arttıracak, dolayısıyla daha az verimli topraklar üretime alınacaktır. Bu ise, azalan verimler nedeniyle önce toplam üretimi, sonra da «artık» olarak hesaplanan kâr gelirini azaltacaktır. Bir başka deyişle kapital birikimi, kendi hızını azaltacak tarzda gelişecektir.

Esaslarını böylece tesbit ettiğimiz Ricardo Modeli'nin işleyişi ise; tarım sektöründe ve sanayi sektöründe kapitalin kârlılık oranının birbirine eşit olmasına dayanır. Bu eşitlik sağlandığı zaman ekonomi dengeye ulaşmış olur. Bu hususu biraz açıklayalım : Yukarıdaki izahlarımızdan anlaşılacağı üzere tarım sektöründe kârlılık oranı, Kâr geliri/ücret oranından ibarettir. Bu oran tarım ve sanayi sektörlerinde farklı olduğu zaman, kapital hangi sektörde kâr oranı yüksekse oraya akacaktır. Ancak iki sektörde kâr oranının farklı olup olmadığını tesbit etmek için kârı para birimi ile ifade etmek gerekir. Ricardo teorisinde tarımsal ücretler sadece mısır cinsinden ifade edilmekle kalmamış, tarımsal ücretlerin tamamının mısıra harcanacağı da farzedilmiştir². Dolayısıyla tarım sektöründe input ta output ta aynı, mal, mısır, cinsinden ifade edilmektedir. Halbuki sanayi sektöründe, işçi maliyeti mısır cinsinden ifade edildiği halde, fert başına üretim heterojen sınaî ürünlerle ölçülecektir. Dolayısıyla iki sektör arasında parasal kâr haddinin denkleştirilmesi ancak fiat yoluyla sağlanacaktır. Bu nedenle sanayi sektörünün parasal kâr haddi daima; tarım sektörünün mısır cinsinden ifade edilecek kâr haddine bağlı kalacaktır. Tarım

(2) Bkz : N. Kaldor, «Alternative Theories of Distribution», Review of Economic Studies ,1956, vol. XXIII, no : 2, sayfa : 83-100; yeniden baskısı için Bkz : J. STIGLITZ-H. UZAWA; «Readings in the Modern Theory of Economic Growth» MIT Press, Cambridge, Mass, 1969; sayfa : 328-345, (atf için sayfa : 331).

sektörünün kâr haddi ise, kapital birikimine ve marjinal tarım arazisinin prodüktivitesine göre meydana gelecektir.

Ricardo teorisinin gelir dağılımı ve ekonomik büyüme yönünden üzerinde durulması gerekli bir diğer önemli özelliği de tarımda yaratılan üretimin hangi sektörde harcandığı ile ilgilidir. (Şekil 1) den görüleceği üzere OM istihdam seviyesinde elde edilen toplam tarımsal üretim OCDM alanı kadar olduğu halde bunun ancak DÜMK kadar tarımsal üretime (veya ücret mallarına) harcanmakta fakat önemli bir kısmı ÜCDK (kâr + rant) tarımsal üretim dışında kalan mallara (veya «ücret malı olmıyan mallar'a) yönelmektedir. Dolayısıyla tarımda yaratılıp ta tarım mallarına harcanmıyan gelirin artması veya hiç değilse azalmaması için «tarımsal ücret fonu»nun (DÜKM alanı) azalması veya hiç değilse sâbit kalması gerekir. Bu nedenle Ricardo teorisinde ücret fonunu artıracak ve kâr gelirini azaltacak tedbirlere (tarımın himayesi ve vergileme gibi) karşı çıkılmıştır. Zira ücret fonunun artması bir taraftan kâr gelirini azaltarak kapital birikimini yavaşlatırken, öte yandan tarımsal üretimin daha az prodüktif topraklara yayılmasına fırsat verecektir. Az verimli topraklar üzerinde tarım yapılması ise hem; emeğin daha az verimli alanlara kaymasına ve dolayısıyla reel gelirin azalmasına sebep olacak hem de sanayi ürünlerinin fiyatının, tarım ürünleri fiyatı cinsinden düşmesine yol açacaktır. Böyle bir değişim ise gelir dağılımını; gelirini prodüktif şekilde kullanan kimseler aleyhine değiştirmek demektir ki, sonunda ekonominin büyüme hızını düşürecektir.

II.2. MARKSİST TEORİ.

Marksist Gelir Dağılımı teorisi, geniş ölçüde Ricardo teorisine dayanır. Ricardo teorisinde kârın bir «artık» olarak hesaplanması, Marksist Teoride «Artık Değer» kavramına dönüşmüştür. Artık değer, kapitalistin kârını teşkil edip; toplam üretimle ücret fonu arasındaki farka eşittir. Bununla beraber Ricardo ile Marks arasında gelir dağılımı yönünden şu önemli farkları tesbit etmek mümkündür :

(a) Marks, «Azalan Verimler Kanunu»na yer vermemiş ve dolayısıyla rant geliri ile kâr geliri arasında bir ayırım yapmamıştır. «Artık değer», rant ve kâr toplamına eşittir.

(b) Marks, ücret gelirlerini sadece tarımsal mallar cinsinden değil hem tarım ve hem de sanayi ürünleri cinsinden ifade etmiş-

tir. Bununla beraber, Marks ta ücretlerin en az geçim seviyesinde sâbit kalacağını kabul etmiştir. Ancak, ücretlerin sâbit olması, kapitalist sistemin işleyişi ile ilgilidir. Kapital birikiminin artması ve makinalaşma «yedek işsiz ordusu»nu genişletecek ve ücretler en az geçim seviyesinde sâbit kalacaktır³.

(c) Marks, kapital birikimini sadece müteşebbislerin kâr arzusuna dayandırmakla yetinmemiş, kapitalist sistemin özelliklerine de bağlanmıştır. Kapitalist sistemde «büyük işletme» daha verimli olduğu için, her müteşebbis işletmesini büyütmeğe ve bunun için de kârlarını yeniden yatırıma yöneltmeğe, adeta, mecburdur. Bu hâl, rekabetin önemli bir unsur olmaktan çıkacağı «Monopol Kapitalizmi» devresine kadar devam edecektir.

(d) Marks, Ricardo'nun kapital birikimi arttıkça kâr haddinin azalacağı görüşünü de benimsemiştir. Ancak kendi teorisinde azalan verimler kanununa yer vermediği için, kapital birikimi arttıkça kâr haddinin neden azalacağını tutarlı bir şekilde izah edemiştir⁴.

II.3. KLASİK TEORİLERİN BİRLEŞTİĞİ GENEL TEMAYÜLLER

Diğer gelir dağılımı teorilerini tetkike geçmeden önce iki önemli versiyonunu incelediğimiz klasik teorinin gelir dağılımı ile büyüme arasında kurduğu genel ilişkileri tesbit etmekte fayda vardır. İncelediğimiz her iki teori gelir dağılımı ile büyüme arasında şu genel ilişkileri; bazan açıkça bazan da örtülü şekilde benimsemiş görünmektedirler :

-
- (3) Marksist teoride kapital birikimi ile ücretler arasındaki bu ilişki üç ayrı devrede meydana gelir. Birinci devrede emek arzı emek talebini aşacak ve ücretler düşecektir. Bu; kapitalist üretimin kapitalizm öncesi üretim tarzının yerini almağa başladığı devredir. Kapitalist üretim tarzında prodüktivitenin yüksek olması emek talebini, emek arzının üstüne itecek ve ücretler yükselecektir. Bu ikinci devrede ve kapitalist ekonomide «buhranlar» başlamıştır. Neticede kapitalin organik bileşimi değişecek, emek talebi azalacak «yedek ordu» tekrar ortaya çıkacaktır. Bu üçüncü devredir. (Bkz: KALDOR, age; sayfa: 332).
- (4) Bkz: N. KALDOR, «Alternative Theories of Distribution» Review of Economic Studies, 1956, vol. XXIII, no: 2, syf: 83-100; yeniden basması için Bkz: J. STIGLITZ-H. UZAWA; «Readings in the Modern Theory of Economic Growth» MIT Press, Cabridge, Mass, 1969 syf: 328-345, (atıf için syf: 331).

(a) Ücret geliri tüketime, kâr (ve rant) geliri birikime yönelmektedir.

(b) Kâr ile birikim arasında; gerek *mutlak miktarlar* olarak, gerekse *artış hızları olarak*, doğru yönlü fonksiyonel bir ilişki vardır. Yani :

$$K = f(P) \quad \text{ve} \quad \Delta K/K = f(\Delta P/P)$$

dir. (K = kapital, P = kâr).

(c) Birikim ile kâr arasında, gerek mutlak miktarlar olarak, gerekse artış hızları olarak, ters yönlü fonksiyonel bir ilişki vardır. Yani :

$$P = -f(K) \quad \text{ve} \quad \Delta P/P = -f(\Delta K/K)$$

Görülüyorki ikinci ve üçüncü özellikler, matematiksel ifadeye dönüştürüldükleri zaman mantıkî bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Bu paradoksu, B şıkkındaki özelliğin; «*kısa devre*»li, C şıkkındaki özelliğin ise «*uzun devre*»li ilişkileri gösterdiğini belirterek çözümlenmek, şimdilik, yapabileceğimiz en doğru hareket olacaktır. *Teknolojik değişmeler* ve *eğitim* gibi unsurların, «*kısa devre*»yi oldukça uzatabileceğine de dikkati çekmek gerekir.

III. NEO - KLASİK (MARJİNALİST) GELİR DAĞILIMI TEORİLERİ

Neo-klasik teoride, gelir dağılımı üretim fonksiyonunun özelliklerine bağlıdır. Ricardo teorisinde; sadece emek ile toprak arasındaki ikame imkânları üzerinde durulduğu halde, Neo-klasik teori, ikame imkânlarını bütün faktörler için genelleştirmiştir.

Ricardo teorisi ile Neo-Klasik teori arasında bu yönden iki önemli fark vardır :

(a) Ricardo teorisinde, yukarıda belirtildiği gibi, sadece emek ile toprak arasında sınırlı bir ikamenin varlığı düşünülmüşken, Neo-klasik teoride ikame, bütün faktörler arasında mevcut genel bir kural haline getirilmiştir⁵.

(5) Neo-klasik teori; faktörlerarası ikame prensibini tüketime de uygulamıştır. Marjinal fayda teorisi; tüketim malları arasındaki ikamenin talep teorisine uygulanmasından ibarettir.

(b) Ricardo teorisinde, miktarı değişmeyen üretim faktörü (toprak); değişen faktörün ortalama ve marjinal produktivitesi arasındaki farka eşit bir «artık değer» kazanır. Neo-klasik teoride ise miktarı değişen her faktör, tam rekabet şartları altında; marjinal produktivitesine eşit bir gelir sağlar. Dolayısıyla; ekonomide üretim faktörleri miktarını sabit farzederek, her üretim faktörünün geliri, faktörlerarası marjinal ikame haddi tarafından tâyin edilecektir.

Bu iki farka göre ortaya çıkan gelir dağılımı teorisini, yine (şekil 1) yardımıyla izah edebiliriz. (Şekil 1) de yatay ekseninde değişen faktör miktarı gösterilmektedir. Buna göre, değişen faktörden OM kadar kullanıldığı zaman faktörün talep fiatı, marjinal produktivitesine eşit olacaktır. Şekilden görüldüğü gibi OM miktarındaki faktörün marjinal produktivitesi ve dolayısıyla talep edileceği fiyat BM'dir. Dolayısıyla faktörün üretimden alacağı pay, (faktör geliri); OABM alanına eşit olacaktır. Üretim faktörlerinden bir tanesi, üretimin OABM kadarını alırsa; üretimin geriye kalan kısmı da (şekilde ACDB alanı) diğer üretim faktörlerinin gelirleri toplamına eşit olacaktır.

Böyle bir gelir dağılımının gerçekleşebilmesi; üretim fonksiyonunun doğrusal ve homojen olmasına bağlıdır. Yani, üretim fonksiyonu hem;

$$Y = f (K, L, N)$$

şeklinde olmak ve hem de

$$Y = f (\lambda K, \lambda L, \lambda N)$$

şartını taşımalıdır. Veya başka bir deyişle üretimde «sâbit verimler hâli» geçerli olmalıdır: Üretim faktörlerinin hepsini meselâ, 2 misli arttırsak üretim de iki misli artmalıdır. Böyle bir sonucun sağlanabilmesi ise; tam rekabetin varlığı, faktörlerin sonsuz şekilde bölünebilir olması ve dış tasarrufların (+, —) olmaması gibi önemli farazyelerin varlığını gerektirir.

Modern büyüme teorisi ile ilgili literatürün büyük bir kısmı, esaslarını özetlediğimiz Neo-klasik teorinin tenkidine ve savunulmasına ayrılmıştır. Bu münakaşalara girmeksizin sadece tartışma konularına değinmekle yetineceğiz. Neo-klasik teoriyle ilgili başlıca tartışma konuları şunlardır :

(a) Neo-klasik dağılım teorisi bir totolojiden ibarettir. Zira bütün üretim faktörlerini tek tek ele alıp hepsini aynı oranda artırdığımız zaman, üretimin de aynı oranda artacağı açıktır.

(b) Faktörlerin «bölünemez» olması ve yeni üretim faktörlerinin ortaya çıkması hâlinde, Neo-klasik teori işleméz.

(c) Kapitalin ölçülmesi ve tek bir birimle ifadesi, hemen hemen, imkânsızdır.

(d) Neo-klasik teori, ancak kısa devreler için kullanılabilir, uzun dönemi gerektiren büyüme gibi olayların izahında yetersiz kalır.

(e) Neo-klasik teori, bilinmiyeni yine bilinmiyenle tâyin etmek durumundadır. Zira, kapitalle emek arasındaki marjinal ikame haddinin tayini için, kâr haddinin ve ücret haddinin önceden bilinmesi lâzımdır⁶.

(f) Neo-klasik teori, faktörleri sadece faktörlerarası ikame yönünden ele almaktadır. Oysa ki kapital birikiminin tek amacı, meselâ emeği ikame etmek ve kapital entansitesini arttırmak değildir. Aksine, kapital birikimi; teknolojik ilerleme ve emek arzındaki artışla beraber ortaya çıkar⁷.

IV. POST-KEYNEZYEN GELİR DAĞILIMI TEORİSİ

Keynes, gelir dağılımı teorisi ile doğrudan doğruya ilgilenmemiştir. Kaldor, Keynezyen tahlil araçlarını kullanmak suretiyle bir gelir dağılımı modeli ortaya konabileceğini ve böyle bir modelin keynezyen teori ile bağdaşabileceğini göstermeye çalışmıştır⁸. Aşağıda Kaldor tarafından geliştirilen ve «Cambridge Büyüme Modelleri» veya «Neo-Keynezyen (Post-Keynezyen) Büyüme Modelleri» adı verilen büyüme modellerinde kullanılan, gelir dağılımı modeli özetlenecektir.

Tam istihdam halinde bulunan bir ekonomide, milli gelir (Y); kâr (P) ve ücret geliri (W) olarak iki büyük gruba ayrılır. (Kâr ge-

(6) Bkz: KALDOR, age : syf : 336.

(7) Bkz : Ibid, syf : 336.

(8) Bkz : Ibid, syf : 339-345 (Kaldor'un makalesinin bu bölümle ilgili kısmının yeniden baskısı için Bkz : A. K. «Economic Growth-Selected Readings» Penguin Books, 1971, s : 81-91).

liri rantı; ücret geliri, maaşları da içine alacak şekilde târif edilmiştir). Ücret geliri kazananların marjinal tasarruf meyilleri (s_w), kâr geliri elde eden kapitalistlerin marjinal tasarruf meylinde (s_p) küçüktür. Bu târiflerden, şu üç benzerlik (identity) tesbit edilebilir .

$$Y = W + P$$

$$I = S$$

$$S = S_w + S_p$$

yatırım miktarını; $S_w = s_w W$ ve $S_p = s_p P$ olduğu için :

$$I = s_w W + s_p P = s_p P + s_w (Y - P) = (s_p - s_w) P + s_w Y$$

şeklinde yazabiliriz. Dolayısıyla :

$$\frac{I}{Y} = (s_p - s_w) \frac{P}{Y} + s_w \quad (1)$$

$$\frac{P}{Y} = \frac{1}{s_p - s_w} \frac{I}{Y} - \frac{s_w}{s_p - s_w} \quad (2)$$

Bulunur. Sonuncu denklemin ifade ettiği anlam, konumuz yönünden önemlidir. Denklemden görüldüğü üzere; ücretlilerin ve kapitalistlerin tasarruf meyileri belli iken, kârın milli gelirdeki payı, I/Y oranına bağlıdır.

Bu ilişkilerin geçerli olduğu bir tam istihdam ekonomisinde fiatlar genel seviyesi ile parasal ücretler arasındaki ilişki efektif talep tarafından tâyin edilir. Şöyle ki, yatırımda meydana gelen artış önce toplam talebi, sonra da fiatları yükseltir. Bunun sonucu kâr marjları yükselir ve reel tüketim azalır. Yatırımda meydana gelen azalma ise, toplam talebi azaltarak fiatları düşürür ve reel tüketimi arttırır. Bu mekanizmanın ifade ettiği anlam; şudur : tam istihdam dengesinin kararlı olabilmesi, ancak; fiatların ve kâr had-dinin esnek olması ile mümkündür.

Modelin işlemesi; ücretlilerin tasarruf meylili ile kapitalistlerin tasarruf meylinin farklı olmasına ve birincinin ikinciden küçük olmasına bağlıdır. Yani :

$$s_p \neq s_w$$

$$s_p > s_w$$

olmalıdır. ($s_p > s_w$) olması sistemin «kararlılık şartı»dır. Çünkü ancak bu şartın gerçekleşmesi halinde sistem, yukarıda anlattığımız gibi; yeniden eski dengesine kavuşur. Eğer, $s_p < s_w$ olursa, fiatlardaki bir düşme önce talebi azaltacak ve sonra fiatların daha da düşmesine sebep olacaktır. Aynı şekilde fiatlardaki yükselme aynı yönde kümülatif bir gelişmeye sebep olacaktır. Dolayısıyla sistemin kararlılık derecesi marjinal tasarruf meyilleri arasındaki farka bağlıdır. Bu nedenle (2) no.lu denklemdeki $\frac{s_p - s_w}{1}$ ifadesine «gelir dağılımının hassasiyet katsayısı» adı verilir. Çünkü bu katsayı; I/Y oranındaki değişmelere bağlı olarak kâr payının (P/Y) nasıl değişeceğini gösterir.

Eğer marjinal tasarruf meyilleri arasındaki fark küçükse, hassasiyet katsayısı büyük olacak ve I/Y'de meydana gelecek küçük değişmeler gelir dağılımında (P/Y) büyük değişmelere sebep olacaktır. Aksi durumda, mekanizma tersine işleyecektir.

Yukarıda modelin işlemini $s_p > s_w$ olmasına bağlamış ve $s_p < s_w$ olursa; fiat ve üretim değişmelerinin artma veya azalma yönünde kümülatif bir seyir göstereceğini belirtmiştik. Bu arada, bir istisnaî hal olarak (fakat büyüme teorilerinin birçoğunda başvurulan bir faraziye olduğu için) $s_w = 0$ olduğu hâli de incelemekte yarar vardır.

Eğer $s_w = 0$ ise, yani ücretliler hiç tasarrufta bulunmuyorsa, kâr geliri; yatırımlarla, kapitalistlerin tüketim harcamaları toplamına eşit olacaktır. Bunu basit bir çoğaltan formülü ile ifade etmek mümkündür :

$$P = \frac{1}{s_p} I$$

Böyle bir durum; Keynes'in «kapitalistin tüketim harcamaları kendi kârını arttırır» (widow's cruse)⁹ veya Kalecki'nin «Kapitalistler harcadıklarını kazanırlar, Ücretliler kazandıklarını harcarlar¹⁰». diye târif ettikleri durumdur.

(9) Bkz: J. M. KEYNES; «Treatise on Money» Vol. I, syf: 139 (Kaldor, age, syf. 339'dan naklen).

(10) Bkz: M. KALECKI; «A Theory of Profits», Economic Journal, 1942, (KALDOR, age, syf: 341'den naklen).

Ücretlilerin tasarruf meyli bu istisnâî durumdan ($s_w = 0$) başlayarak yukarıya doğru pozitif değerler almaya başladıkça, kâr payı ücretlilerin toplam tasarrufu kadar (S_w) azalacak ve hassasiyet katsayısının farklı derecelerde işlemesine sebep olacaktır.

Kaldor, modelinin işleyişini sınırlıyacak faktörleri dört grupta toplar :

(a) Reel ücretler, en az geçim ücretinin altına düşemez. Dolayısıyla P/Y nin belli bir değere ulaşabilmesi, ancak sebep olacağı ücret haddinin en az geçim ücretinin (W^1) üstünde olması ile mümkündür. Dolayısıyla model :

$$\frac{P}{Y} \leq \frac{Y - W^1L}{Y}$$

sınırlamasına tâbi olarak işliyecektir. (L istihdam edilen işçi miktarını göstermektedir).

(b) Aynı şekilde, kâr payı; müteşebbisleri yatırıma teşvik edecek minimum kârdan (r) az olmamalıdır. Dolayısıyla;

$$\frac{P}{vY} \geq r$$

sınırlaması gereklidir. (v ; kapital - hasıla katsayısını vY ise toplam yatırımı gösterir).

(c) Ayrıca, müteşebbisler piyasada bir monopol gücüne sahip olurlarsa (m) ile göstereceğimiz bir «monopol kârı» kazanırlırlar. Bu sebepten

$$\frac{P}{Y} \geq m$$

olmalıdır. Görülüyor ki B ve C şıklarındaki sınırlamalar yekdiğerinin alternatifidir. Modelde, hangisi yüksekse onu kullanmak gerekecektir.

(d) Kapital/Hasıla katsayısı; kârlılık haddinden etkilenmemelidir. Eğer etkilenecek olursa, modelin temel faraziyesi olan I/Y oranının bağımsızlığı faraziyesinin korunmasına imkân kalmaz, ve I/Y oranı da kâr haddinin fonksiyonu olur. Böyle bir durumda ise modeli çok karışık hâle getirecek unsurlara (teknolojik

değişmeler gibi) yer vermek gerekir. Bu nedenle kapital - hasıla oranının, kâr haddine karşı ilgisiz olduğu farzedilmektedir.

V. ÜCRETLİLER TASARRUF EDERSE NE OLUR?

V.1. GİRİŞ

Post-Keynezyen gelir dağılımı teorileri, genellikle kapitalist sınıfın tasarruf temayülü üzerinde durmuş, ücret geliri alanların tasarruf temayülünün ya ihmal edilebilecek kadar küçük veya tamamen sıfır olacağını farzetmişlerdir. Gerçi böyle bir davranışı mantıkî bir temele dayandırmak mümkündür. Üretimi yöneten ve sorumluluğunu yüklenen bir sınıfın tasarruf temayülleri, elbette ki birinci planda araştırma konusu olmalıdır. Ne var ki bilimsel bir analiz içinde konunun her yönünü araştırmak gerekir. Bu nedenle, «ücretliler tasarruf ederse ne olur?» sorusuna cevap aramak ve sonuçları çeşitli yönlerden değerlendirmek lâzımdır. Bu işi PASİNETTİ, başarı ile yapmıştır¹¹. Aşağıda esaslarını özetleyeceğimiz teorisinde PASİNETTİ, ücretlilerin tasarruf etmesi halinde, Post-keynezyen gelir dağılımı sonuçlarının (IV. Bölüme bakınız) yine geçerliliğini koruyacağını göstermiştir.

V.2. PASİNETTİ MODELİNİN ESASLARI

Pasinette Modeli, tamamen IV. bölümde anlatılan KALDOR Modeline dayanır. Kaldor, modelinden ayrıldığı tek nokta; ücretlilerin yaptıkları tasarruflara sahip olmaları ve bu tasarrufları doğrudan doğruya veya aksiyon ve obligasyon satın alma yolu ile kapitalistlere kiralıyarak, bir «kâr geliri» elde etmeleridir. Dolayısıyla ücretlilerin geliri; ücret geliri ve kâr geliri olmak üzere iki ayrı kaynaktan doğmuş olacaktır.

Pasinette modelini açıklıkla görebilmek için, tekrarlama pa-hasına; Kaldor modeline ait denklemleri yeniden kullanacağız.

Toplam net gelir (Y), ücret (W) ve kâr (P) arasında taksim edilmektedir. Dolayısıyla toplam tasarruf da ücretlilerin tasarru-

(11) Bkz.: L. PASİNETTİ; «Rate of Profit and Income Distribution in Relation to the rate of Economic Growth» Review of Economic Studies, 1961, vol. 29, syf : 267-279; yeniden baskısı için Bkz : A. K. SEN, «Growth Economics-Selected Readings» Penguin Books, 1971, syf : 92-111 (Konu ile ilgili atıflarımız bu kaynağa aittir.)

fu (S_w) ve kapitalistlerin tasarrufu (S_c) diye ikiye bölünmektedir. Böylece :

$$Y = W + P \quad (1)$$

$$S = S_w + S_c \quad (2)$$

ifadelerini yazabiliriz. Ayrıca :

$$S_w = s_w W; S_c = s_c P \text{ ve } 0 < s_w < 1; 0 < s_c < 1 \text{ ve } s_w \neq s_c$$

faraziyelerini kullanabiliriz. Ekonomide, nüfus artışının ve teknolojik değişmelerin gerektirdiği yatırımın da yapıldığını, yani ekonominin tam istihdam da olduğunu, farzedelim. Yani :

$$I = S \quad (3)$$

dir. Bu ifade yerine eşitlerini yazmak ve basit bölmeler yapmak suretiyle şu ifadeleri elde ederiz :

$$I = s_w W + s_c P = s_w Y + (s_c - s_w) P$$

$$\frac{P}{Y} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{Y} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \quad (4)$$

$$\frac{P}{K} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{K} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \frac{Y}{K} \quad (5)$$

(4) ve (5) no. lı denklemlerin ifade ettiği anlam şudur : Ekonomide, (3) no. lı denklemin gösterdiği denge şartını sağlayan bir gelir dağılımı vardır. Veya daha açık bir deyimle, s_w ve s_c 'nin değerleri belli olduğu zaman, ekonomide $I = S$ şartını sağlayan bir gelir dağılımı mevcut olacaktır.

Yukarıdaki ifadeler yönünden iki özel durum düşünülebilir. Birincisi $s_w = 0$ olması hâlidir. Bu takdirde (5) no. lı denklem :

$$\frac{P}{K} = \frac{1}{s_c} \frac{I}{K}$$

hâlini alır. İkinci durum $s_w = 0$ iken; $s_c = 1$ olması hâlidir. Bu takdirde de (5) no. lı denklem şu hâle döner :

$$\frac{P}{K} = \frac{I}{K}$$

(4) ve (5) no. lı denklemlerle ifade edilen «Post-Keynezyen gelir dağılımı ve kâr haddi teorisi»nin işleyebilmesi için şu iki sınırlamayı da modele dahil etmek gerekir :

$$s_w < \frac{I}{Y} \quad (6)$$

$$s_c > \frac{I}{Y} \quad (7)$$

(6) no. lı sınırlama, kâr haddinin mutlaka pozitif olması gerektiğini, (7) no. lı sınırlama da ücretlerin mutlaka pozitif olması gerektiğini gösterir. (Bu sınırlamalar Kaldor'un IV. bölümde A ve B şıklarında belirttiği sınırlamalardır.)

Kaldor modelini bu şekliyle benimsiyen PASINETTİ; modelde önemli bir eksikliğin bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu eksiklik ücretlilerin yaptıkları tasarruf karşılığı kârdan hiç pay almamalarıdır. Halbuki, ücretliler de tasarruflarının karşılığı olarak, aynen kapitalistler gibi kârdan pay almalıdırlar. Dolayısıyla «toplam kâr ikiye bölünmeli ve bir kısım kapitalistlere diğer bir kısım da ücretlilere verilmelidir»¹².

«Böyle bir ayırım (Post-Keynezyen) teoride yoktur. Bütün kârı kapitalistlere ait göstermekle; ücretliler tasarruflarının geliri âdeta bir hediye olarak kapitalistlere verilmiş olmaktadır. Hiç şüphe yok ki bu saçma bir davranıştır. Böyle bir davranışı ortadan kaldırmak için modeli yeni baştan formüle etmek ve iki ayrı gelir dağılımı kavramı arasındaki şaşırmaı kaldırmak lâzımdır : «Gelirin kâr ve ücret arasındaki dağılımı» ve «gelirin kapitalistle ücretliler arasında dağılımı» bu iki kavram; sadece, ücretlilerin hiç tasarruf yapmaması halinde birbirine eşittir»¹³.

Buna göre gerçek PASINETTİ Modeli şu şekli alacaktır : Yukarıdaki modelin (1), (2) ve (3) no. lı denklemleri aynen kalacaktır :

$$Y = W + P \quad (1)$$

$$S = S_w + S_c \quad (2)$$

$$I = S \quad (3)$$

(12) Bkz : Ibid, syf : 96.

(13) Bkz : Ibid, syf : 96.

bunlara yeni bir özdeşlik ilâve edilecektir :

$$P = P_c + P_w$$

Yani, Toplam kâr (P); kapitalist kârı (P_c) ve ücretliler kârından (P_w) meydana gelir. Dolayısıyla yeni tasarruf denklemleri de şu hâli alacaktır :

$$S_w = s_w (W + P_w) \text{ ve } S_c = s_c P_c$$

Buna göre denge şartı, yani I = S denklemi :

$$I = s_w (W + P_w) + s_c P_c = s_w Y + (s_c - s_w) P_c$$

şeklinde yazılacaktır. Bu ifadeden, basit cebrik işlemlerle gelir dağılımı teorisinin ana denklemlerini (yukarıdaki 4 ve 5 no. lı denklemlerin karşılıklarını) bulmak mümkündür :

$$\frac{P_c}{Y} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{Y} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \quad (8)$$

$$\frac{P_c}{K} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{K} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \frac{Y}{K} \quad (9)$$

Hemen dikkat edilmesi gereken husus, (4) ve (5) no. lı denklemlerle (8) ve (9) no. lı denklemlerin sağ taraflarının eşit olmasına mukabil sol taraflarının eşit olmamasıdır. (5) ve (6) no. lı denklemlerin sol tarafları, sırası ile; toplam kâr oranını ve toplam kapitalin kârlılık oranını gösterirken; (8) ve (9) no. lı denklemlerin sol tarafları ise, sırasıyla; kapitalist kâr payını (veya aynı anlama gelmek üzere kapitalist kârının toplam gelire oranını) ve kapitalist kârının toplam kapitale oranını göstermektedir. Yukarıdaki iki ayrı gelir dağılımı kavramı cinsinden ifade edersek; (8) no. lı denklem sadece «gelirin kapitalistlerle ücretliler arasındaki dağılımını» göstermektedir. Eğer, gelirin kâr ile ücret arasındaki dağılımını elde etmek istersek; ücretliler kâr geliri ile toplam gelir arasındaki oranı (P_w/Y), denklemin her iki tarafına da eklemek lâzımdır. Aynı şekilde (9) no. lı denklemde de sadece, kapitalist kârının toplam kapitale oranı gösterilmektedir. Oysa ki asıl görmek istediğimiz toplam kârın toplam kapitale oranıdır. Bunu sağlamak içinse (9) no. lı denklemin her iki tarafına ücretliler kârının toplam kapitale oranını (P_w/K) eklemek lâzımdır.

Bir başka deyişle tekrarlırsak (8) ve (9) no. lı denklemler ekonomik yönden anlamlı bir «Dağılım ve kâr haddi Teorisi» için yeterli değildir. Böyle bir teori için :

$$\frac{P}{Y} = \frac{P_c}{Y} + \frac{P_w}{Y} \quad (10)$$

ve :

$$\frac{P}{K} = \frac{P_c}{K} + \frac{P_w}{K}$$

genel denklemlerine ihtiyaç vardır. Bu genel denklemleri ise şu şekilde elde edebiliriz. İşe sonuncu denklemden başlayalım. P_c/K 'nın eşidini zaten (9) no. lı denklemden bulmuştuk. (K_w) ile ücretlilerin sahip olduğu kapitali ve (r) ile de bu kapitale ödenen (kapitalistler tarafından) faizi gösterirsek şu genel denklemi elde ederiz :

$$\frac{P}{K} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{K} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \frac{Y}{K} + \frac{r K_w}{K}$$

K_w/K 'nın eşidini de kolaylıkla bulmak mümkündür. Dinamik dengede :

$$\frac{K_w}{K} = \frac{S_w}{S} = \frac{s_w (Y - P_c)}{I} = \frac{s_w s_c}{s_c - s_w} \frac{Y}{I} - \frac{s_w}{s_c - s_w} ;$$

olacaktır. Bu ifadeyi yukarıdaki denklemden yerine korsak;

$$\frac{P}{K} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{K} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \frac{Y}{K} + r \left(\frac{s_w s_c}{s_c - s_w} \frac{Y}{I} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \right) \quad (11)$$

genel ifadesini elde ederiz. Aynı işlemi (10) no. lı denklem için de tekrarlırsak;

$$\frac{P}{Y} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{Y} - \frac{s_w}{s_c - s_w} + r \left(\frac{s_w s_c}{s_c - s_w} \frac{K}{I} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \frac{K}{Y} \right) \quad (12)$$

ifadesine ulaşırız. Böylece, aradığımız genel denklemler ortaya çıkar. Buna göre yukarıdaki (5) no. lı denklemi (11) no. lı denklemle; (4) no. lı denklemi de (8) ve (12) no. lı denklemlerle değiştirmek

gerekir. Bunu yaptığımız zaman gelir dağılımı ve kâr haddi ile ilgili teorik model tamamlanmış olur.

Böyle bir model içinde tesbiti mümkün ve gerekli olan husus; kâr payının ve kâr haddinin tesbiti için, mutlaka bir «faiz haddi teorisi»nin gerekli olduğudur. Uzun devre denge analizlerinde yapılacak aşikâr faraziye faiz haddinin kâr haddine eşit olacaktır¹⁴. Böyle bir faraziye yaptığımız zaman (11) ve (12) no. lı denklemler çok basitleşir. Gerçekten de P/K yerine (r)'yi koyarsak (11) no. lı denklem :

$$\frac{P}{K} \left(1 - \frac{s_w s_c}{s_c - s_w} \frac{Y}{I} + \frac{s_w}{s_c - s_w} \right) = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{K} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \frac{Y}{K},$$

$$\frac{P}{K} \frac{s_c (I - s_w Y)}{I} = \frac{I - s_w Y}{K}$$

halini alacaktır. Sistemin tâyin edilebilmiş olması (determinate) için $(I - s_w Y \neq 0)$ (13)

olması gerekir. Dolayısıyla yukarıdaki denklem şu basit şekli alır :

$$\frac{P}{K} = \frac{1}{s_c} \frac{I}{K} \quad (14)$$

benzer bir usulle (12) no. lı denklem de :

$$\frac{P}{Y} = \frac{I}{s_c} \frac{I}{Y} \quad (15)$$

haline dönüştürülebilir.

Dikkat edilirse (14) ve (15) no. lı denklemlerin, yukarıda ($s_w = 0$) olması özel halinde elde edilen denklemin aynı olduğu görülür. Fakat önemli olan nokta şudur ki; (14) ve (15) no. lı denklemlerde bu sonuca ücretlilerin tasarruf meylî ile ilgili herhangi bir faraziyeye başvurmadan ulaşılmıştır. «Bu; yaptığımız analizin en dikkate değer noktasıdır. İfade ettiği anlam şudur : Uzun devrede, ücretlilerin tasarruf meylî; gelirin kapitalistlerle ücretliler

(14) Bkz : Ibid, syf : 98.

arasında dağılımını etkilediği halde (denklem 8), gelirin kârla ücret arasındaki dağılımını etkilemez.»¹⁵

V.3. TASARRUF MEYİLLERİ VE KÂR HADDİ

Pasinetti modelinin vardığı bu sonuç; büyüme teorileri yönünden çok daha önemli bir sonucun elde edilmesine sebep olmuştur. Bu sonuca göre; toplam kârın tayininde ücretlilerin tasarruf meylinin herhangi bir rolü yoktur. Toplam kârı tayin eden, sadece kapitalistlerin tasarruf meylidir. Pasinetti, bu önemli sonucu da şu şekilde elde etmiştir :

Ekonomide kârlar, herkesin sahip olduğu kapital miktarı ile orantılı olarak dağıtılır. «Uzun dönemde, kârlar ona katkıda bulunan tasarruf miktarları ile orantılı olarak dağıtılır. Başka bir deyişle, toplumu kaç gruba ayırmış olursak olalım, uzun devre üslü büyüme (exponential growth) süreci içinde, her grubun alacağı kârın yaptıkları tasarruflara oranı bütün gruplar için aynı olacaktır.»¹⁶ Yani :

$$\frac{P_w}{S_w} = \frac{P_c}{S_c} \quad (16)$$

Bu genel ifadeyi, ücretlilerin ve kapitalistlerin tasarrufuna daha açık yazarak tekrarlırsak :

$$\frac{P_w}{s_w (W + P_w)} = \frac{P_c}{s_c P_c}$$

ifadesini elde ederiz. Bu ifade iki ayrı şekilde sadeleştirilebilir :

$$s_w (W + P_w) = s_c P_w \quad (17)$$

veya :

$$s_w W = (1 - s_w) - (1 - s_c) P_w \quad (18)$$

(17) no. lı denklemin ifade ettiği şudur : «Uzun dönemde, eğer işçiler tasarrufta bulunurlarsa, elde edecekleri kâr miktarı (P_w), an-

(16) Bkb : Ibid, syf : 100.

cak; toplam tasarruflarını; eğer bu kâr miktarı kapitalistlerde kalmış olsaydı kapitalistlerin bundan yapacağı tasarrufa eşit kılacak miktarda olacaktır»¹⁷. Diğer denklemin (18 no. lı) anlamı daha açıktır: «Ücretlerden yapılan tasarruflar, daima, ücretlilerin kârdan yapacakları extra tüketime eşit olacaktır. (Extra tüketim, bu kârlar kapitalistlerde kalsaydı, kapitalistlerin bundan yapacakları tüketimi aşan tüketim miktarını gösterir.¹⁷

Bütün bu ifadelerin anlamı şudur: Ücretlilerin tasarruf meyli (s_w) ne olursa olsun, onların kâr payını tasarruflarına oranlıyacak, yani P_w/S_w 'yi tâyin edecek bir gelir ve kâr dağılımı mevcut olacaktır.

Kapitalistler yönünden ise durum tamamen başkadır. Kapitalistlerin bütün tasarrufları kâr gelirinden elde edildiği için, kapitalist tasarrufları ile kârlar arasında açık bir ilişki vardır. Dolayısıyla herhangi bir (s_c) için, kapitalist tasarrufları ile kâr arasında tek bir ilişki vardır. P_c/s_c P_c daima P_c/S_c 'ye eşit olur. «Bu sebepten; bütün gelir gruplarının elde edecekleri kârla tasarrufları arasındaki oranı tâyin eden ve dolayısıyla kârlarla ücretler arasındaki gelir dağılımını ve faiz haddini tâyin eden, (s_c), yani; kapitalistlerin tasarruf meylidir».

V.4. MODELİN SONUÇLARI

Pasinetti modelinin, büyüme analizi yönünden, birbirini tamamlayan iki önemli sonucu vardır:

(a) Kâr haddi ve gelirin kârla ücret arasındaki dağılımı; ücretlilerin tasarruf meylinden (s_w) bağımsızdır. Ücretlilerin tasarruf meyli; sadece gelirin kapitalistlerle ücretliler arasındaki dağılımını etkiler.

(b) Ekonominin tasarrufla ilgili bütün kararlarını etkileyen ve gelirin kârla ücret arasındaki dağılımını tâyin eden kapitalistlerin tasarruf meyli (s_c) dir.

Bu iki sonuç, Post-Keynezyen büyüme teorilerinde «ücretliler de tasarruf ederse, ne olur?» sorusuna bir takım açık veya gizli faraziyelerle cevap verme zorunluğunu kaldırmıştır. Ücretlilerin tasarruf etmesi halinde, büyüme modellerinin stratejik ilişkilerini teşkil eden; kâr hadd, tasarruf meyli ve faiz haddi ilişkileri, etki-

(17) Bkz: Ibid, syf: 101.

lenmemekte, yine eskisi gibi kapitalistlerin tasarruf meyli tarafından t ayin edilmektedir¹⁸.

V.5. MODELİN KARARLILIK ŞARTI

Pasinetti modeli ile ilgili izahlarımızı bitirmeden önce, modelin hangi şartlarda kararlı denge halinde bulunacağını, yani mevcut denge durumu bozulduğu zaman sistemin tekrar eski denge haline dönebilmesi için hangi şartların gerekli olduğunu tesbit edelim.

Pasinetti, modelinin işlemesi ve ulaşılan denge kararlı olması yönünden aynen Kaldor modelinin esaslarını benimsemiştir (IV. bölüme bakınız). Ancak tek önemli fark Kaldor modelinde belirtilen;

$$s_c > s_w \text{ veya } s_c - s_w > 0$$

kararlılık şartının kısa devrede geçerli olacağını belirtmesidir. Uzun devrede sistemin kararlı olabilmesi için;

$$s_c > 0$$

olmasının yeterli olacağını  ne s rmuşt r.

VI. S O N U  

Harrod-Domar modelini takiben geliştirilen bütün büyüme modelleri «uzun-dönem denge teorileri»dir. Bu teorilerde, tam istihdama ulaşmış bir ekonominin, nüfus artışı ve teknolojik değişmeler gibi, sistemin dışında meydana gelen egzojen değişmelere tâbi olarak nasıl «gelişeceği» ve bu gelişmenin hangi şartlar muvacehesin-

(18) Pasinetti, bir dipnotla, yukarıda özetlediğimiz teorisinin, neo-klasik büyüme modelleri için de geçerli olacağını belirtmiştir. Pasinetti'ye göre, neo-klasik modelde kapital kârının denge haddi, tabii büyüme haddi ile kapitalistlerin tüketim meyli tarafından t ayin edilir. Yani: $P/K = n/s_c$ dir. Dolayısıyla yukarıdaki 14 ve 15 no.lu denklemler arasındaki ilişki, üretim fonksiyonu tarafından ve sadece I/Y oranını tesbit etmek suretiyle ortaya konacaktır. Egzojen bir şekilde t ayin edilen nüfus artış hızı ve kapitalistlerin tasarruf meyli; önce k r haddini t ayin edecek, sonra da bu k r haddini sağlayan en iyi teknik seçilecektir. Dolayısıyla en iyi teknik te I/Y oranını t ayin edecektir. (Bkz : Ibid, syf : 105, dipnot : 5).

de «kararlı denge» şeklinde olacağı araştırılır. Ekonomi tam istihdam durumuna zaten ulaşmış olduğu için, bundan sonra meydana gelecek gelişmenin «tam istihdamı devam ettirici» bir büyüme olması gerekir (Harrod'un «tabii büyüme haddi»).

Bu konuları incelemeye yönelmiş büyüme modellerinde basitleştirici «başlangıç faraziyeleri»ne başvurmak kaçınılmazdır. Nitekim, büyüme teorileri, egzogen unsurların zaman içinde sâbit bir hızla artacaklarını kabul etmişlerdir. Böyle bir faraziye, öne sürülünce tam istihdamın devamını sağlayacak yatırım artış hızı başta olmak üzere, diğer bütün stratejik ilişkiler (tasarruf-gelir oranı, kâr haddi ve faiz haddi gibi), aralarındaki tam istihdam denge oranını sâbit tutacak şekilde *aynı oranda* artmak zorundadırlar. Bir başka deyimle sistem, bütün tam istihdam denge oranlarını sâbit tutacak şekilde büyür¹⁹.

Bu izahların konumuz yönünden önemi şudur : Ekonomik sistem, tam istihdam denge oranlarını sâbit tutarak büyüyorsa; Harrod'un deyimiyle, sistemi dengede tutacak «tek bir tasarruf oranı» vardır.

İşte, büyüme teorileri ile birlikte, gelir dağılımı teorilerinin de önem kazanmasının sebebi, bu «tek denge tasarruf oranı»nın hangi faktörlere bağlı olduğunun tesbitindeki yeridir.

Buraya kadar anlattıklarımız yönünden büyüme teorileri arasında herhangi bir fark yoktur. Hatta hepsi bir adım daha ileri giderek; kâr haddinin büyüme haddini tâyin edeceğinde de anlaşmışlardır. Büyüme teorileri arasındaki fark kâr oranı (P/Y) ve yatırım oranını (I/Y) hangi faktörlerin tâyin edeceğinin tesbitinde lardır. Büyüme teorileri arasındaki fark kâr oranını (P/Y) ve yatı-toplanmaktadır. Post-Keynezyen büyüme teorilerinde kâr haddi ve yatırım haddi, tamamen; nüfus artışı ve teknolojik değişme gibi egzogen faktörlere tâbidir. Oysa ki neo-klasik büyüme teorilerinde kâr haddi sadece; üretim fonksiyonunun teknik koefisyonları tarafından yatırım oranı ise tasarruf miktarı tarafından tâyin edilmektedir. Pasinetti modeline yönelttikleri tenkidde, SAMUELSON ve MODIGLIANI; neo-klâsik teorilerde, kâr haddini veya faiz haddini sadece kapital-emek oranının (K/L) fonksiyonu olarak göstermenin yeteceğini öne sürmüşlerdir²⁰.

(19) Bkz : PASINETTİ, age, syf : 93.

(20) Bkz : P. A. SAMUELSON—F. MODIGLIANI, «The Pasinetti Paradox in

Post-Keynezyen ve Neo-Klasik büyüme modelleri arasındaki anlaşmazlığın giderilmesi için ekonomik araştırmaların yardımına başvurulmuştur. Böylece, SEN'in belirttiği gibi «gerçek dünya ile ilgilenmek yerine sadece lojik merakları tatmine yönelmiş büyüme teorileri»nin²¹ gerçek dünyayı ne ölçüde aksettirdikleri anlaşılmalı olacaktır.

Kaldor'un açıklıkla belirttiği gibi²² Neo-klasik teori taraftarları gerçek dünyaya ait rakamlarla; üretim fonksiyonlarında sâbit verimler hâlinin câri olduğunu, teknolojik değişmelerin bütün üretim faktörlerinin produktivitesini aynı oranda arttırdığını, kapital-emek oranının değişmediğini ispatlamak zorundadırlar.

Araştırmamızın başında da belirttiğimiz gibi büyüme modellerinin, gelir dağılımı ile ilgili faraziyeleri; modellerinin diğer faraziyeleri ile içiçe bulunduğu için, burada genel temayülleri belirtmekten öteye gidemiyoruz.

Neo-Classical and More General Models» Review of Economic Studies, 1966, vol. 33 syf : 269-301. (Kaldor'un aşağıda zikredeceğimiz makalesinden naklen).

(21) Bkz : SEN, age; syf : 33.

(22) Bkz : N. KALDOR, «Marjinal Productivity and the Macro-economic theories of distribution» Review of Economic Studies», vol. 33, 1966, syf : 309-19; Yeniden baskısı için Bkz : G. C. HARCOURT—N. F. LAING; «Capital and Growth-Selected Readings» Penguin Books, 1971, syf : 295-313.